

5.2.2021
Finer A., Bergman, I. Kiuru T.
ja Laitila P.

Maa- ja metsätalousministeriö

MOTIVAN LAUSUNTO KANSALLISEN VESIHUOLTOUUDISTUKSEN VISIOSTA JA SEN TOIMEENPANO-OHJELMAN LUONNOKSESTA

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmassa on kiinnitetty aiheellisesti huomiota vesihuollon infrastruktuurin kestäväan ja pitkäjänteiseen ylläpitoon sekä infrastruktuurin ylläpidon vaatimaan kohtuulliseen vesihuollon hinnoitteluun. Ohjelmassa esitettiin vuoden 2030 tavoitteisiin pääseminen vaatii laaja-alaisesti investoimista osaamiseen, toiminnan kehittämiseen ja teknologiaan, jolloin myös vesihuoltotoiminnan rahoittaminen tulee olla kestäväällä tasolla.

Hankintaosaamisen kehittäminen

KEINO osaamiskeskuksen hyödyntäminen palvelu- ja teknologiahankinnoissa on kannatettavaa. Ohjelmassa kuvataan KEINOn yhtä palvelumuotoa, ns. kehittäjäryhmätoimintaa, jossa on mahdollista tarjota sparrausta edelläkävijähankinnoille ohjelmassa kuvatulla tavalla. Toistaiseksi tätä mallia on käytetty muun muassa digitaalisia alustarakaisuja ja api-rajapintoja koskevissa hankintateemoissa. Malli sopisi hyvin myös vesihuoltosektorille. Kehittäjäryhmätoiminnan suunnitteluvaiheessa on kuitenkin tärkeää myös päättää kokeilujen skaalautumisesta. Muuten on vaarana, että kokeilut jäävät yksittäisiksi tapauksiksi, joista opit eivät leviä.

Kehittäjäryhmätoiminnassa on myös muita muotoja ja ne ovat muokattavissa hankintayksiköiden tarpeiden pohjalta. Vapaaehtoiset hankintojen green deal-sopimukset ovat toinen malli kunnianhimoisten tavoitteiden ja ratkaistavien haasteiden pitkäjänteiselle johtamiselle ja toiminnallistamiselle. Tällöin ministeriö on sopimusosapuoli ja KEINO osaamiskeskus tarjoaa valmistelulle ja toimeenpanolle resurssit ja osaamisen.

Toisin kuin kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmassa lukee, KEINOn palvelut eivät kohdistu yksinomaan tai erityisesti pieniin ja keskisuuriin toimijoihin. KEINOn tavoitteena on aikaansaada hankinnoilla vaikuttavuutta ja systemaattista muutosta hankintatoiminnassa. Palvelu- ja teknologiahankintoihin liittyen tulee hankinnan yhteydessä huomioida usein moniulotteisia palvelutasoon ja toiminnan kehittämiseen liittyviä sopimusehtoja, joiden soveltamiseen erityisesti pienillä ja keskisuurilla vesihuoltolaitoksilla ei ole mahdollisuutta investoida aikaa ja osaamista. Hankintaosaamista on syytä jatkuvasti kehittää ja tältä osin KEINOn palvelujen hyödyntäminen on perusteltua.

Energiätehokkuusosaamisen kehittäminen

Energiätehokkuuden osaamisen kehittäminen ja varmistaminen oppilaitosten kurssisisällön kautta ja ammatissa toimiville täydennyskoulutuksena osana pätevyysvaatimuksia tai vapaaehtoisia osaamiskriteerejä edistäisi pitkäjänteistä resurssitehokkuuden parantamista vesihuoltoalalla. Motivan koordinoimassa Energiätehokas

vesihuoltolaitos-hankeessa tuotettiin hyödyllistä materiaalia energiatehokkuuden parantamiseksi koko sektoria läpileikkaavasti (https://www.motiva.fi/julkinen_sektori/vesihuoltolaitos).

Yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittämistä vesihuoltolaitosten kesken etenkin pienten laitosten henkilökunnan energiatehokkuusosaamisen parantamiseksi on tärkeää edistää esim. kokeilutoiminnan avulla (www.kokeilunpaikka.fi).

Tavallinen kuluttaja pitää puhdasta vettä Suomessa useimmiten liian itsestäänselvyytenä. On tärkeää vahvistaa sellaisia toimia ja viestintää, joilla loppukäyttäjien tietoisuutta ja valmiuksia tarkoituksenmukaisesta veden käytöstä lisätään.

Energia- ja resurssitehokkuuden kehitys

EU:n uusi juomavesidirektiivi edellyttää kansallisia toimia alan energiankulutuksen vähentämiseen. Vesihuoltoalalla on osin korjausvelan, mutta myös yleisen teknologisen kehityksen ansiosta runsaasti energiansäästö- ja tehostamispotentiaalia. Pitkäjänteisenä ja ennakoitavana toimialana vesihuollossa investointiympäristö ja -riskit ovat normaalia paremmin hallittavissa. Alalla tulisi siten pyrkiä paremmin toteuttamaan kannattavia (esim. IRR >15%) toimenpiteitä.

Tiedonhallinnan kehittäminen vesihuollossa ja toiminnan laadun seurannan tehostaminen ovat tärkeitä energia- ja resurssitehokkuuden toimeenpanon näkökulmasta. Infrastruktuurin kestävä ylläpito ja prosessien energia- ja resurssitehokkuus vaativat luotettavaa tietoa toiminnan nykytilasta päätöksenteon tueksi. Investointien kohdentaminen energia- ja resurssitehokkuuden kannalta keskeisiin kohteisiin on vesihuollon toimintaympäristössä tärkeää kustannustehokkuuden, jatkuvuuden, toimintavarmuuden ja laadun varmistamiseksi.

Kiertotalouden näkökulmasta materiaali- ja energiavirtojen hyödyntämistä on kehitetty aktiivisesti suurempien kaupunkien vesihuoltolaitoksilla. Vesihuoltoalalla on erinomaiset edellytykset osallistua sektori-integraatioon mm. hukkalämpöjen hyödyntämisen kautta, jota isot toimijat (mm. HSY) ovat jo tehneet tuottamalla jäteveden energiasta kaukolämpöä lämpöpumppujen avulla. Potentiaalia on edelleen runsaasti jätevedessä sekä joillakin alueilla puhtaan veden puolella. Yhteistyö alueellisten energiayhtiöiden kanssa sektori-integraation edistämiseksi on tärkeää. Alueellisia ja paikallisia verkostoja, ja hyväksi havaittuja vakiintuneita toimintatapoja (esimerkiksi energiatehokkuussopimukset kunnissa, energia-alalla ja elinkeinoelämässä) kannattaa hyödyntää vesihuolto-ohjelman toimeenpanemisessa. (www.energiatehokkuussopimukset2017-2025.fi).

Eryisesti materiaalikiertojen näkökulmasta jäteveden käsittelyn rakennemuutos suurempiin yksiköihin voisi edistää materiaalivirtojen hyödyntämistä korkeamman arvon tuotteiksi sekä edistää vesihuoltolaitosten ja yritysten yhteistyötä. Kuten kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman tausta-aineistossa ja sen lähdekirjallisuudessa on mainittu, kiertotalouden edistämiseksi tulee lisäksi löytää ratkaisut useisiin rakenteellisiin, teknologisiin ja lainsäädännöllisiin haasteisiin.

Loppusanat

Me valtion kestävä kehityksen yhtiö Motivassa olemme osaltamme käytettävissä ja teemme mielellämme yhteistyötä vesihuoltoalan kanssa kansallisen vesihuoltouudistus ohjelman toimeenpanossa, joka vaatii laajasti poikkihallinnollista yhteistyötä ja erilaisten toimintatapojen hyödyntämistä. Ohjelmassa esitetyillä toimenpiteillä on liittyviä moneen tekemiseemme energia- ja kiertotaloudessa mm. kuntien ja yritysten alueella sekä

kestävissä julkisissa hankinnoissa. Keskeisen energia- ja kiertotalousosaamisemme lisäksi olemme kokeneita toimijoiden verkottamisessa, viestinnässä sekä ekosysteemien luomisessa, jotka näemme olevan tärkeitä ohjelman toimeenpanon ja tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta.

Helsingissä 5.2.2021

Motiva Oy

Vesa Silfver

Toimitusjohtaja